

(Vilnius) presented a contrastive study of Lithuanian and Russian paradigms of case forms and singled out several items that are problematic for a formal approach. Ričardas Petkevičius (Vilnius–Riga) viewed Latvian case paradigms historically, analyzing the peculiarities of the declensional classes in the translation of the New Testament (1685).

Syntactic features were analyzed from the areal point of view by Birute Klaas (Tartu), who gave an account of the nominative object in the area of the Baltic Sea and commented on some of the theories of its origin, and Mirjam Fried (Berkeley), whose contribution dealt with the use of the dative of possession in Lithuanian and Latvian in comparison with similar constructions in other European languages. Anatoly Nepokupny (Kiev) drew attention to a common peculiarity of the Baltic, Slavic and Finno-Ugric languages consisting in the repetition of the initial syllable of the word as an affirmative answer (Lith. *Ar buvote susirinkę? – Bu.*). Bernhard Wälchli (Stockholm) made a complex analyses of the innovative features of the Low Latvian dialect (in phonetics, morphology and syntax), presented against the background of the neighboring languages. He also briefly characterized a forthcoming collection of articles edited by the Scandinavian typologists Ö. Dahl and M. Koptjevskaja-Tamm “The Circum-Baltic Languages: Their Typology and Contacts”.

Guido Micheli (Parma) investigated some grammatical deviations from the German original in M. Mažvydas’s “Gesmes Chriksczoniskas” and proposed several explanations for them.

Jury Otkupshchikov (St. Petersburg) undertook a historical analysis of derivative models of Indo-European *ē*-stem verbs, consistently setting apart denominative and deverbative formations and concentrating especially on such oppositions as Lith. *karti* : *karėti* (action : result of action), quite productive in Baltic and Slavic.

Nicole Nau (Kiel) studied some tendencies in the anaphoric use of the Latvian pronouns *viņš, tas* and *šis* on the basis of a comprehensive body of texts, focusing especially on phenomena where spoken varieties differ from the written standard.

Evija Liparte’s (Greifswald) report, read by Inga Klevere (guest teacher of Latvian in Szombatheli), was devoted to the ways of expressing the notions of opening and closing in 10 languages of the Baltic Sea region.

The reports of a few colleagues who were unable to attend the conference, were represented by abstracts in the collection of papers covering both conferences*. The participants were invited to send in their papers to the editors of the annual “Studia Russica”.

The Budapest conference on Baltic studies was undoubtedly an outstanding academic event and its organizers deserve the warmest gratitude for the high scholarly level of this meeting. Let us wish them further success in their efforts towards the advancement of Baltic studies in Hungary!

Aleksey Andronov

BALTISTIKA MASKVOJE

Maskvoje baltistika turi senas, jau daugiau kaip šimtmečio tradicijas. XIX amžiaus pabaigą, kai Maskvos universiteto Filologijos fakultete buvo įsteigta lyginamosios gramatikos katedra ir vienu jos studentų tapo žymus Rusijos kalbininkas ir baltistas F. Fortunatovas, galima laikyti Maskvos baltistikos pradžia. F. Fortunatovas buvo ne tik pirmas lietuvių kalbos dėstytojas Maskvos universitete, bet ir Maskvos baltistinės mokyklos steigėjas – jo studijos suformavo ypatingą mokslinį požiūrį į baltistines problemas, požiūrį, kuriuo vadovavosi vėlesnių kartu mokslininkai. Jis parengė ir stiprią mokslinę pamainą: V. Poržezinskis, po jo M. Petersonas tęsė lietuvių kalbos kursą, ruošė Maskvos universitete lyginamosios kalbotyros specialistus. Net sunkiausiais metais, kai dauguma Universiteto skyrių ir fakultetų buvo uždaryta dėl „socialistinės mokslo orientacijos“, šis kursas nutrūko neilgam – 1947 m. studentams pareikalavus M. Petersonas vėl pradėjo dėstyti lietuvių kalbą. Nors kursas buvo fakultatyvinis, jį lankė nedaug studentų ir ne visi iki pabaigos išklausė, to užteko, kad baltistika Maskvoje pradėtų naują savo istorijos puslapį.

Gal būtent iš tokių fakultatyvinių kursų ir atsiranda ryškiausios ir įdomiausios mokslo kryptys...

* Hungaro-Baltoslavica 2000. Abstracts, ed. by A. Laczházi, E. Szmolinka and A. Zoltán, Budapest, 2000. Among the Baltic contributions presented at the conference on the languages of the Grand Duchy one should mention reports by A. Andronov (St. Petersburg), P. U. Dini (Pisa), I. Koshkin (Riga), A. Laczházi (Budapest), Ju. Otkupshchikov (St. Petersburg), T. Timchenko (Vilnius), M. Zavjalova (Moscow).

Kaip ten bebūtų, kada vienas iš M. Petersono studentų, išklausiusių jo kursą iki galo, dabar visiems žinomas akademikas V. Toporovas, įstojo į aspirantūrą pas S. Bernšteiną ir ėmė tirti baltų bei slavų santykius, vargu ar tada jis numatė, kad ši tema taps viena iš pagrindinių mokslo krypčių Rusijos mokslų akademijos įsteigtame Slavistikos ir balkanistikos institute. S. Bernšteinas buvo ir konferencijos, skirtos aktualioms slavistikos problemoms, iniciatorius. Ši konferencija nulėmė tolimesnį Maskvos baltistikos likimą – būtent joje baltų-slavų tyrinėjimai buvo išskirti kaip savarankiška mokslinė slavistikos šaka. Nuo tada baltistinės studijos Maskvoje suklestėjo: prasidėjo ekspedicijos, konferencijos, mokslinių rinkinių leidyba. Nepaisant biurokratinių kliūčių Slavistikos instituto darbuotojų pastangomis atsirado „Baltų-slavų tyrinėjimai“, kurie per 30 metų sukaupe daug svarbių ir įdomių įvairių šalių baltistų darbų. Per tą laiką iš baltų-slavų tyrinėjimų krypties išaugo reikšmingų šakų, kurias plėtojo Instituto ir kitų įstaigų atstovai: akcentologija (V. Dybo, V. Illič-Svityč, J. Stepanovas); dialektologija (T. Sudnik, S. Ščur (Tolstaja), L. Nevskaja, M. Lekomceva, R. Ageeva); toponimija (V. Toporov, O. Trubačev); etimologija (V. Toporov, Vjač. Ivanov, O. Trubačev); seniausieji baltų ir slavų santykiai (V. Toporov, Vjač. Ivanov); semiotika ir tautosaka (V. Toporov, Vjač. Ivanov, L. Nevskaja, T. Cuvjan), lietuvių kalbos gramatikos klausimai (J. Stepanovas, T. Bulygina) ir t. t. Paminėtini jų svarbiausi darbai, įnešę didelį indėlį į pasaulio baltistiką: Вяч. Вс. Иванов, В. Н. Топоров, К постановке вопроса о древнейших отношениях балтийских и славянских языков, Москва, 1958; Вяч. Вс. Иванов, Славянский, балтийский и раннебалканский глагол. Индоевропейские истоки, Москва, 1981; В. Н. Топоров, О. Н. Трубачев, Лингвистический анализ гидронимов Верхнего Поднепровья, Москва, 1962; В. М. Иллич-Свитыч, Именная акцентуация в балтийском и славянском. Судьба акцентуационных парадигм, Москва, 1963; Т. М. Судник, Диалекты литовско-славянского пограничья. Очерки фонологических систем, Москва, 1975; Л. Г. Невская, Балтийская географическая терминология (к семантической типологии), Москва, 1977; Ю. С. Степанов, Индоевропейское предложение, Москва, 1989; Исследования в области балто-славянской духовной культуры: (Погребальный обряд, Москва, 1990; Заговор, Москва,

1993; Загадка как текст, Москва, 1994 (ч. 1), 1999 (ч. 2)); В. Н. Топоров, „Baltica“ Подмосковья, – Балто-славянский сборник, Москва, 1972, ir t. t.

Deja, per paskutinį dešimtmetį baltistinė veikla Maskvoje gerokai susilpnėjo: dėl žinomų priežasčių nutrūko ryšiai tarp Baltijos šalių ir Rusijos mokslininkų, neberengiamos bendros konferencijos ir ekspedicijos. Ne tik dėl to, kad Lietuva ir Latvija atsispyrė, atsirado vizos bei sienos, bet ir dėl vidinių Rusijos problemų daug įdomių projektų liko nerealiaizuota, daug surinktos medžiagos neapdorota, ir net tęstinis leidinys „Baltų-slavų tyrinėjimai“ dabar išleidžiamas rečiau ir sunkiau. Vis dėlto liko žmonių, kurie ir netekę ryšių su Baltijos šalimis savose institucijose tęsia tyrimus ir toliau domisi baltistikos problemomis. Suprasdamas tai iniciatyvą parodė Lietuvos atstovas – Lietuvos Respublikos ambasados Maskvoje kultūros patarėjas Juozas Budraitis. Gerai išmanantis Rusijos ir Lietuvos kultūrinių santykių istoriją ir suprantantis Rusijos mokslo problemas, Budraitis „Baltrušaičio namuose“ Maskvoje seniai bando įkurti Lietuvos kultūros centrą. Reikia pasakyti, kad geresnę vietą turbūt sunku būtų rasti – paties Baltrušaičio kūryba ir gyvenimas ypač gerai iliustruoja Rusijos ir Lietuvos kultūrinę sąveiką. Prieš 10 metų, kai pradėjo trūkinėti Lietuvos ir Rusijos moksliniai bei kiti ryšiai, „Baltrušaičio namuose“ atsirado iki šiol veikiantys pirmieji lietuvių kalbos kursai (pirmas dėstytojas buvo dabar žinomas Italijos baltistas Nikolajus Mikhailovas); Budraičio pastangomis čia kaupiama baltistikos biblioteka. Kitas Budraičio žingsnis buvo sukviesti visus Maskvos mokslininkus, besidominčius baltistika, ir padėti jiems tuo, kuo galima: aprūpinti nauja, iš Lietuvos gauta moksline informacija, reikalingomis knygomis, atgaivinti ryšius su Lietuvos mokslininkais.

Budraičio suorganizuotas renginys įvyko 2000 metų kovo 11 d.: į „Baltrušaičio namus“ susirinko mokslininkai, besidomintys Baltijos šalių istorija, kalba bei kultūra; istorikai, archeologai, kultūrologai, kalbininkai iš Slavistikos, Rusų kalbos, Kalbotyros, Pasaulinės istorijos, Rusijos istorijos, Archeologijos institutų, Rusijos valstybinio humanitarinio universiteto ir iš daugelio kitų institucijų. Be maskviečių, buvo ir svečių iš Lietuvos, Ukrainos, Sankt Peterburgo. Renginys buvo pavadintas „Apvalusis stalas „Baltistika Maskvoje ties XXI amžiaus slenksčiu: raidos perspektyvos ir planai“ ir skirtas Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienai. Atėjusiems mokslininkams

daugiausia rūpėjo aktualios mokslinės baltistikos problemos ir jų sprendimo būdai. Buvo iškelta daug svarbių dalykų: Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos fenomeno istorinis, kultūrinis bei lingvistinis tyrinėjimas; Prūsijos palikimo visapusiškas nagrinėjimas; arealiniai tyrinėjimai ir t. t. Daug buvo kalbėta apie istorinių paminklų leidimų stoka – gerai būtų išleisti iki galo Lietuvos metriką, pakartoti Ch. S. Stango darbą apie DLK kanceliarinę kalbą, perspausdinti K. Jablonskio lituanizmų žodyną, 17 amžiaus latvių kalbos gramatiką ir t. t. Suprasdami bendravimo ir bendradarbiavimo svarbą, susitikimo dalyviai išreiškė norą rinktis dažniau, padaryti šiuos susitikimus periodinius, rengti konferencijas, ieškoti kontaktų su kitų šalių baltistais. Ypač buvo pabrėžiama, kad šiame mokslo raidos etape labai svarbu ne tik atskirų mokslininkų bei įstaigų bendradarbiavimas, bet ir kelių mokslo krypčių bendri projektai, nes tik skirtingi požiūriai, skirtingas mąstymo būdas įgalina geriau suvokti kokią nors problemą. Toks „interdisciplininis“ dabartinio mokslo pobūdis atrodo labai aktualus ir nagrinėjant lingvistikos, kultūrologijos, istorijos klausimus visais aspektais. Kadangi mokslinės problemos neturi ribų – geografinės sienos joms nieko nereiškia, svarbu suvienyti įvairių krypčių ir įvairių šalių mokslininkų pastangas.

Apvaliojo stalo dalyviai, pareiškę tiek daug norų ir įdomių minčių, nusprendė „Baltrušaičio namuose“ įsteigti Baltistų bendriją, kuri imtųsi koordinuoti Rusijos baltistų veiklą. Visi susirinkusieji tapo Bendrijos steigėjais ir pasirašė rezoliuciją su numatoma Bendrijos veiklos programa. Tos rezoliucijos pagrindu vėliau susirinkęs aktyvas sudarė Bendrijos įstatų projektą. Jame parašyta, kad Bendrijos pagrindinis tikslas – baltistikos plėtra Rusijoje, baltų kalbų, istorijos, literatūros bei kultūros tyrinėjimų skatinimas.

Viena iš pagrindinių Bendrijos veiklos krypčių – platinti mokslinę informaciją, todėl ateityje numatyta leisti savo leidinius, galbūt spausdinti išverstus iš lietuvių kalbos mokslinius straipsnius ir knygas. Taip pat svarbu ruošti jaunus baltistus – deja, kol kas tai daryti sunku, nes vienintelėje vietoje Maskvoje, kur iki šiol lingvistams dėstoma lietuvių kalba, Universitete, norinčių ją studijuoti nėra daug, todėl planuojama įsteigti jauniems mokslininkams, besidomintiems baltistika, stipendijas ar premijas, kurios paskatintų tyrinėti baltų kalbas ir kultūras. Jaunų žmonių, norinčių rimtai atsidėti baltistikai, stoka galbūt paaiškinama tuo pačiu argumentu – ryšių ne tik tarp šalių, bet ir tarp įvairių Maskvos įstaigų

praradimu. Pavyzdžiui, menki Slavistikos instituto ir Universiteto ryšiai apsunkina bendravimą tarp ten esančių (ar potencialių) baltistų ir trukdo pilnaverčiam moksliniam gyvenimui. Norisi tikėti, kad viena iš įsteigtos Bendrijos pareigų bus vienyti įvairių įstaigų, įvairių šalių, įvairių mokslinių krypčių ir skirtingų kartų baltistus ir įkvėpti Maskvos baltistikai gyvybės.

Esant kelio pradžioje visada sunku pasakyti, kas išeis iš gerų sumanymų. Daug priklauso nuo pačių Bendrijos narių, jų iniciatyvos, aktyvumo ir energijos. Tačiau ypač dabar mums reikalinga Lietuvos bei Latvijos kolegų parama ir supratimas. Rusijos mokslininkai, kaip parodė pavasario apvalusis stalas, ne tik domisi baltistikos problemomis, bet ir jaučia didelį malonumą tyrinėjami baltų kalbas, istoriją bei kultūrą. V. Toporovas kovo 11 renginyje pasakė: „mūsų santykiai su Lietuvos ir Latvijos mokslo atstovais ne tik profesionalūs, bet ir ypač emocionalūs, net ekspresyviai teigiami. Mums malonu bendrauti, malonu užsiimti baltų kalbomis ir ne tik kalbomis [...]“. Bet reikia pabrėžti, kad Maskvos baltistai jaučia ir atsakomybę, tyrinėjami baltistinę problematiką. Jie supranta, kad baltistikos uždaviniai, pasak to paties Toporovo, „susiję su dorovės pobūdžio uždaviniais“.

Marija Zavjalova

ARTURO UOZUOLO KONFERENCIJA LATVIJOS UNIVERSITETE

2000 m. kovo 17 d. Latvijos universiteto Baltų kalbų katedra surengė tradicinę Arturo Uozuolo konferenciją, vykstančią kasmet kovo mėnesį. O šiaip ji buvo labai netradicinė.

Pirmiausia konferenciją darė netradicine labai konkrečiai suformuluota tema „Kalbos priemonių variantiškumas“ („Valodas līdzekļu variatīvums“). Todėl nebuvo prasmės dirbti sekcijomis. Nors konferencijoje perskaityta 19 pranešimų, bet labai geras organizuotumas leido juos su vienodu dėmesiu išklaisyti nuo pirmo iki paskutinio ir dar gana aktyviai vakare dalyvauti Pėterio Vanago redaguojamo leidinio „Baltų filologija“ (IX, 2000) pristatyme. Tai greta mūsų šios „Baltisticos“ antrasis periodinis Baltijos kraštuose leidžiamas baltų kalbotyros žurnalas, kurio redaktorių kolegiją sudaro įvairių pasaulio kraštų mokslininkai (iš Latvijos, Lietuvos, Estijos, Vokietijos, Italijos, Lenkijos, Švedijos, Pensilvanijos,